

POSTMODERNUL *MEREU VERDE*...¹

Raluca Daniela MIHAI

Literature has always taken the shape of a manifest, the indulgence of thoughts, feelings, phantasms and uprising, times and often expressing that inner courage to take a step, say something, unravel with writing being the entity that completes it through the transfer of thoughts and ideas in the best possible way.

Literature is on a path of continuous change and its` cycles have the urge to always bring something new, a new way of thinking, this being the set in which postmodernism came to light, a cosmopolite phenomenon that brought along a denial to the majority of the techniques used in literature, this giving literature a new face in a new and original way by studying people in their everyday life not by creating an exact copy of reality but rather by generating a fictional world to represent reality.

Slovak literature has seen remarkable changes when, at the end of the nineteenth century, it has entered a new stage, creating adequate conditions conducive to modern literature, given the changes in the social condition of the writer. Literary life will undergo a major change on the topic of literary works, but also the method of creation, which is destined to highlight the artistic virtues of the writer and altogether satisfying taste reader.

Among those who contributed to the development of good translations in English, which broke into the phenomenon of postmodernism, have brought attention writings literature, facilitated change the image of their own people, the spirit, contributing to the evolution of literary canon in Slovakia was writer Pavel Vilikovský, slovak writer, journalist and translator. It has become increasingly known as a literary figure major post-communist period in Central Europe.

Keywords: Slovak literature, postmodernism, Vilikovský, innovation, game

Literatura slovacă a înregistrat schimbări remarcabile atunci când, la finele secolului al XIX-lea, s-a intrat într-o nouă etapă, propice creării premiselor literaturii moderne, date fiind schimbările în ceea ce privește condiția socială a scriitorului. Viața literară va suferi o schimbare majoră privind tematica operelor literare, dar și metoda de creație, care are ca menire punerea în evidență a virtuților artistice ale scriitorului și satisfacerea întru-totul a gustului cititorului.

---

¹ Această lucrare a fost realizată în cadrul proiectului „Cercetări doctorale multidisciplinare competitive pe plan european (CDocMD)”, cofinanțat de Uniunea Europeană și Guvernul României din Fondul Social European prin Programul Operațional Sectorial Dezvoltarea Resurselor Umane 2007-2013, contractul de finanțare nr.POSDRU/187/1.5/S/155559

Romanoslavica LII nr.1

Dupa anii 1960, Slovacia a cunoscut o perioada fructuoasa în ceea ce privește experimentele literare, făcându-se trecerea de la perioada în care scriitorii moderniști activau, la o perioadă cu numeroase influențe postmoderne. Însă această nouă perioadă nu a fost privită pozitiv, datorită regimului politic din acea vreme, în care libertatea de exprimare și de creație erau considerate pericole la adresa respectivului tip de regim dictatorial, astfel încât scrierile au fost cenzurate în marea lor majoritate, scriitorii fiind nevoiți să își întrerupă activitatea, în mod direct, o perioadă de timp.

Influențele postmoderne au pătruns în literatura slovacă, cel mai adesea, prin intermediul traducerilor din limba engleză, amintindu-l aici pe John Barth cu scrierea sa *Lost in the funhouse*, publicată în revista slovacă „Revue svetovej literatúry”, din anul 1963, dar și traducerea romanului *Un veac de singurătate* al lui Gabriel Garcia Marquez.

Romanul lui Marquez a fost ca o revelație pentru lumea literară, întrucât creatorii au descoperit un nou limbaj literar, absorbind multe influențe din realismul magic latino-american, dar și din postmodernismul nord-american.

Printre cei care au contribuit la dezvoltarea unei bune traduceri din limba engleză, care au pătruns în fenomenul postmodernismului, au adus în atenție scrierile literaturii universale, au înlesnit schimbarea imaginea propriului popor, a spiritului, contribuind astfel la evoluția canonului literar din Slovacia a fost scriitorul slovac Pavel Vilikovský, prozator, publicist și traducător. Acesta a devenit din ce în ce mai cunoscut drept o figură literară majoră a perioadei post-comuniste din Europa Centrală.

Scrierile sale au adus o reîmprospătare a literaturii vremii, scoțând în evidență aspirațiile, sentimentele, simțirile, atitudinile și eforturile tinerilor în descoperirea izvoarelor fericirii umane. Prin intermediul lor, Vilikovský a căutat să înțeleagă care este factorul declanșator al felului în care oamenii acționează și să explice fundamentul tradițiilor literare naționale, utilizându-se de termeni stricți și preciși pentru exprimarea gândurilor, trăirilor sau a sentimentelor. Acesta a urmărit firul narativ postmodernist care a fost abordat în cadrul literaturii Americii de Nord, iar mare parte din opera sa a fost redactată într-o perioadă profundă de criză politică și persiflare, de parodie, de discursuri politice și rapoarte științifice, dar și de literatură în sine.

Datorită faptului că societatea și atmosfera politică a anilor 1970 nu erau pe gustul scriitorului, majoritatea creațiilor fiind afectate de cenzură, acesta nu a fost dispus să accepte compromisuri, alegând să întrerupă publicarea textelor oficiale,

însă nu a renunțat la scris, deoarece a continuat să traducă din limba engleză literatură cu caracter ficțional, până în apropierea anilor 1990, când atmosfera s-a mai detensionat și a crescut interesul pentru literatura postmodernă. Astfel că noul val avea să vină cu abolirea tuturor trăsăturilor impuse până atunci și prin libertate de creație, fără a ține cont de presiunea ideologică care domina în acea perioadă sau de ceea ce publicul de rând era obișnuit să primească.

Această libertate de gândire și de exprimare, care a devenit posibilă începând cu anii 1990 a constituit și o regăsire, o redescoperire a unei noi forme de exprimare, a unui nou limbaj diferit față de cel existent, care a fost destul de bine primit de către opinia literară.

Scrierile prin care Vilikovský s-a remarcat în cadrul literaturii slovace, cu puțin înainte și după perioadă postdecembristă au fost: *Calul la etaj, orbul în Vrable, Mereu verde...*, *Un Casanova slovac, Crudul mecanic de locomotivă – colecție de povestiri scurte, Ultimul cal din Pompei, Prima și ultima iubire, Papagalul magic etc.*

În abordarea nuvelor sale, Pavel Vilikovský folosește o construcție interesantă, textul său întinzându-se pe o linie dreaptă, fără fluctuații evidente, având însă nenumărate puncte de oprire, precis delimitate temporal, fiecare punct în parte, având o anumită importanță în cadrul povestirii. Autorul se joacă, parcă, premeditat cu poveștile pe care le expune, trăind cu intensitate fiecare moment, căutând contacte între personajul său și cititor.

Opera sa se caracterizează prin ironie, umor negru, parodie, absurditate dusă până la extreme, abordând teme precum aventura, erotismul sau chiar teme polițiste. Totodată se pot remarca scepticismul, evidențiat prin căutarea sensului acțiunilor umane, digresiile prin care naratorul exprimă o atitudine subiectivă, dar și notele de subsol prin care autorul se concentrează pe unele detalii relevante pentru subiectul operei. În același timp, abundența dialogului, stilizările și descrierile telegrafice, reușesc să construiască situații fără participarea directă a autorului în cadrul subiectului.

Vilikovský prezintă un caracter și un limbaj diferit față de alți scriitori slovaci care au fost la rândul lor influențați de noile tendințe postmoderne. Regăsim o ușurință în utilizarea termenilor, în folosirea jocului de limbaj, lucruri care dovedesc, astfel, măiestria ca scriitor a acestuia, dar și dăruirea sa față de literatură.

Romanoslavica LII nr.1

Desigur, întâlnim și lucruri comune, însă cel mai bine putem observa diferențele¹.

Autorul jonglează cu kitsch-ul, demonstrând astfel măiestria cu care acesta stăpânește inteligența lingvistică și originalitatea propoziției. S-a inspirat pentru kitsch de la moderniști, dorind în mod deliberat să testeze limitele artei din ziua de astăzi.

Vilikovsky este considerat de către criticii slovaci, scriitorul care a utilizat într-un mod bine definit tehnicile postmoderne pe care le-a evidențiat în nuvela *Mereu verde...*, publicată în octombrie 1989, având parte de o primire nesperată atât din partea criticilor, cât și din partea cititorilor intelectuali.

Mereu verde..., conform lui Pavel Unatinsky, poate fi considerat un proces intentat societății/ societăților totalitare în care eroul este un „om fără însușiri”- un spion bătrân, dement și alienat, creație a regimurilor totalitare în care a trăit, a căror soartă a împărtășit-o, erou-neerou, vinovat fără vină, ratat al oricărei societăți în care a trăit, acuză fără a acuza, este acuzat fără a fi pedepsit, apără fără a avea ce, judecă fără a avea discernământ².

Naratorul este un pensionar bătrân, fost spion, care se încadrează perfect perioadei cuprinsă între cele două Războaie Mondiale. Pentru a completa tabloul prăfuit al acelei perioade, nu puteau lipsi din cadrul peisajului Asociația Spionilor, Poliția Secretă, referirea la slovaci, unguri sau români, dar nici aluziile la condițiile de viață actuale, autorul făcând trimiteri la ghidurile de ficțiune și cele turistice.

Acest erou pe care Pavel Unatinsky îl caracterizează consideră că se apropie simțitor în anumite ipostaze de felul în care sunt caracterizate personajele lui Dostoievski, ducându-ne cu gândul înspre romanul Frații Karamazov, întrucât trăsăturile fizice ale personajelor sunt uneori descrise succinct, cu paloare bolnăvicioasă, cel mai adesea dominate de un tremor neobișnuit, însă ceea ce le face să iasă din tipar este tocmai vocea acestora, vocea isterică, adesea nervoasă.

Personajul principal al nuvelei *Mereu verde...*, în ipostaza unui colonel, era o persoană extrem de autoritară și destul de șireată când venea vorba de propriile interese, știind să se impună și să dea impresia că deține controlul interlocutorului.

Printre activitățile preferate ale acestuia se numără seducția și interogatoriul, amândouă forme ale puterii care ne duc cu gândul către un alt tip de roman și anume, romanul polițist, unde le regăsim aproape în totalitate.

---

¹ L. Čúzy, P. Darovec, *Panoráma slovenskej literatúry*, III, Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, Prešov, 2006, p. 179.

² Ștefan Pavel Unatinsky, postfață la opera *Mereu verde...*, a scriitorului Pavel Vilikovský, Ed. Universal Dalsi, București, 2003, p. 169.

Dintotdeauna aceste forme au conlucrat și au surescit atît mintea scriitorului cât și a cititorului, obținând cele mai bune rezultate întrucît reprezintă două moduri destul de facile ale obținerii informației și controlului încă din cele mai vechi timpuri.

Amalgamul de situații îl poartă pe cititor pe tot felul de cărări asemenea unui labirint care se află de cele mai multe ori la limita realului cu fantasticul, cu fantasmagoricul, sub forma unui teritoriu în care contrariile coexistă deoarece, în acest text, realul reprezintă modul cum existența, realitatea și alienarea conlucrează în conștiința individului care dă impresia de cele mai multe ori ca este fără conștiință, dominat aproape în totalitate de obsesii și idei fantasmaticе.

Antieroul nuvelei este de cele mai multe ori preocupat de psihologie, întrucît are speranța că aceasta l-ar putea face să înțeleagă epoca, omul și comportamentul acestuia, felul în care acționează, dar și propriul comportament care este de cele mai multe ori haotic, societatea și natura acestuia. Incultura acestuia se dovedește a fi multidirecțională, multilaterală, încât nu este capabil de nicio răzvrătire, nu urăște, în ura lui, ci doar constată vag.¹

Autorul reușește să se infiltreze în mai toate colțisoarele minții unui om din astfel de spații pentru a analiza și cerceta alienarea socială, umană, politică, culturală, se joacă de cele mai multe ori cu sutele de piese puzzle din care, în final, creează o imagine tristă al sistemului care este asemenea unei rulete. Acest antierou este preocupat de tot ce ține de psihologia umană, dă dovadă de nepricepere, aroganță, prostie, nu este lipsit de calități în puținele clipe de franchețe, dar acestea se pare că nu ajung pentru a corela aceste calități pentru o opțiune.

Dezordinea care se creează, în care faptele, personajele comunicarea, descripția dialogul și monologul, aduce în proza slovacă o nouă abordare, o nouă viziune. Prin ea se creează un nou stil, o nouă formă, un mod de abordare a eroului.

Autorul abordează strategia deconstrucției, deconspirând mecanismele tradiționale ale generării textului. De-a lungul primelor pagini, naratorul apelează la convențiile narative tradiționale, cu scopul de a parodia și de a ironiza, de a lua în derâdere, producând o cauzalitate simplă și lineară „s-a întâmplat, după cum știți,

---

¹ *Ibidem*, p.169.

Romanoslavica LII nr.1

tinere prieten, pentru că deja cunoașteți regula clasică a narațiunii: dacă în prima propoziție Cehov scria despre pușcă, atunci acesta a tras în ultima”¹.

Naratorul însă, pe întreg parcursul nuvelei, își induce în eroare cititorul, deoarece ceea ce reiese din povestirea relatată nu este o poveste, ci mai degrabă un amalgam de cuvinte, fără o cronologie exactă, se fac salturi de la o idee la alta, de la un eveniment la altul fără a se ține cont de regula clasică de scriere (expozițiune, intrigă, desfășurarea acțiunii, punctul culminant și deznodământul), creând impresia cititorului că acesta nu înțelege nimic, spre exemplu: „Altul, în situația mea, s-ar fi lăsat în voia soartei, căutând în ea părțile mai luminoase : eu, cu toată vârsta mea fragedă, dar flăcău cu mintea ageră, perspicace... Vă dau o problemă de perspicacitate, vreți ? Distanța de la stația A la stația B este exact dublu față de distanța dintre A și C. Da ? Problema sună : cele trei stații se află pe aceeași rută ? Ha-ha. Unde am rămas? Aha, da, mâna cu degetele-i lungi, prin care parcă se scurgea curentul electric”².

Dacă cititorul se așteaptă ca romanul *Mereu verde...* să fie un discurs narativ, este de la sine înțeles că așteptările sale vor soldate cu sentimente contradictorii și confuze.

În nuvelă, călătoria nu este justificată de o cauză obișnuită, tradițională sau de una istorică, în care un pas este automat urmat de cel de-al doilea pas. Nu se va pune accent pe cum apare istoria în cadrul textului și pe felul în care aceasta a influențat această perioadă, ci felul în care naratorul se joacă cu personajul sau invers, felul în care personajul se joacă cu naratorul, abordând o nouă perspectivă, diferită de cea clasică.

Polifonia vocilor narrative generează ambiguitate asupra înțelegerii textului „cine vorbește sau cui se adresează”, permițând de multe ori salturi și modificări de la o propoziție la alta. De cele mai multe ori nu este clar dacă naratorul se adresează colonelului sau dacă naratorul se adresează cititorului, producând astfel, de cele mai multe ori, confuzii. Această ambiguitate conduce la concluzia că nu doar colonelul seduce naratorul, ci, în mod simultan, naratorul seduce și el, la rândul lui, cititorul. În mod similar, în timp ce naratorul este sedus, colonelul îl interoghează. În acest joc ambiguu, asemenea unui labirint, în care autorul ne introduce, provoacă, cel mai adesea, nelămuriri cititorului.

---

¹ *Ibidem*, p. 11.

² *Ibidem*, p. 16.

Textul lui Vilikovský asigură un model pentru creativitate atât în literatură cât și în jocurile sociale, datorită lejerității și ușurinței cu care acesta scrie astfel că, într-un joc în care regulile nu se cunosc, unul trebuie să mascheze regulile celuilalt și să se completeze ca într-un întreg. Jocul dintre el și ea, în măsura în care cititorul este concentrat, este ca un cerc vicios, aceștia fiind manipulați și seduși de către narator la fel cum, la rândul lui, naratorul este manipulat și sedus de către colonel. Naratorul însă trebuie să își disimuleze propriile reguli în citirea nuvelei.

În concluzie, putem afirma că prin intermediul acestei nuvele, Vilikovský a dorit în primul rând să ducă mai departe proza slovacă, integrând-o astfel în contextul european, căutând, în același timp, să evidențieze cele mai intense trăiri ale acelei perioade măcinată de probleme. Toate acestea văzute prin ochii unui om nebun, dominat de obsesii, care pare că a fost înnebunit de însuși sistemul bolnav în care a trăit, de greutățile și de neajunsurile perioadei. Acest bătrân nebun nu aparține doar poporului slovac, ci tuturor popoarelor care au fost afectate de această perioadă și care au lăsat totodată răni adânci, atât fizice cât și mentale.

Referințe bibliografice:

- CORBU, DANIEL, *Postmodernismul pe înțelesul tuturor*, Iași, Princeps Edit, 2004
ČÚZY, LADISLAV, DAROVEC, PETER, *Panoráma slovenskej literatúry*, III, Prešov, Slovenské Pedagogické Nakladateľstvo, 2006
HARPÁŇ, MICHAL, *Teória literatúry*, Bratislava, ESA, 1994
HAUSER, MICHAEL, *Cesty z postmodernismu*, Filosofia, Praga, 2012
HOCHÉL, IGOR, ČÚZY, LADISLAV, KÁKOŠOVÁ, ZUZANA, *Slovenská literatúra po roku 1989*, Bratislava, Literárne informačné centrum, 1993
KRAUSOVÁ, NORA, *Rozprávač a románové kategórie*, Bratislava, Ed. Slovenský
MARČOK, VILIAM, *Dejiny slovenskej literatúry*, III, Bratislava, Literárne informačné centrum, 2006
MARČOK, V., *Postmoderné modulácie narácie*, „Romboid”, nr.3, p.13, 1994
McHÁLE, BRIAN, *Ficțiunea postmodernistă*, Iași, Polirom, 2009
PETRESCU, LIVIU, *Poetica postmodernismului*, Pitești, Ed. Paralela 45, 1998
SEDLÁK, IMRICH și col., *Dejiny slovenskej literatúry*, Martin, Bratislava, 2009
URSA, MIHAELA, *Optzecismul și promisiunile postmodernismului*, Pitești, Paralela 45, 1999
VILIKOVSKÝ, PAVEL, *Mereu verde*, București, Ed. Universal Dalsi, 2005